

AGENDAPUNT 7a Oplegnotitie Openstellingen OPZuid 2021-2027 voor het jaar 2024

Aan	Van	Datum
Comité van Toezicht OPZuid 2021-2027	Stimulus Programmamanagement	22 oktober 2023

Onderwerp

Openstellingen OPZuid 2021-2027 voor het jaar 2024

Geacht Comité,

In deze notie schetsen wij hoe het huidige voorstel voor de Subsidieregeling OPZuid 2021-2027 voor 2024 tot stand is gekomen, met de vraag om in te stemmen met de gepresenteerde openstellingen OPZuid 2021-2027 voor het jaar 2024.

Context: doelstelling OPZuid

Zuid-Nederland heeft met het EFRO-programma 2021-2027 (OPZuid 2021-2027) de ambitie om de regionale kracht op het gebied van economie, ondernemerschap en innovatie te benutten en verder te versterken, met als doel maatschappelijke én economische impact te genereren. Dit houdt in: bijdragen aan innovatieve oplossingen binnen de vijf grote maatschappelijke transitieën die in Zuid-Nederland én op mondiale schaal spelen.

De Subsidieregeling, met bijbehorende uitgewerkt inhoudelijk kader, is de detailuitwerking van de openstellingen en geeft aan op welke thema's en interventies kan worden geïnvesteerd. Aan de basis van het Europees programma 2021-2027 staan de Europese doelen voor regionale ontwikkeling. De provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg geven met het OPZuid programma 2021-2027 uitvoering aan de prioriteiten uit de RIS3 2021-2027.

Achtergrond

In het door de EC goedgekeurde programmadocument is een financiële toewijzing per jaar opgenomen. Gelet op het aantal aanvragen in de eerste openstelling (2022) en de prognose voor 2023, verwacht Stimulus Programmamanagement dat deze bedragen niet verleend zullen worden volgens deze planning. Dit heeft voornamelijk geen directe consequenties voor de voortgang van het programma maar vraagt wel om een herijking van de manier waarop wij, als OPZuid, de middelen alloceren in de komende jaren. De eerste jaren van het programma zijn namelijk van groot belang voor de uitgaven in de eerste jaren. Als de uitgaven niet tijdig worden gedaan, zal dit directe gevolgen hebben voor de EFRO bijdrage op totaalniveau. Immers bij het niet halen van dit ritme, vloeien er middelen terug naar de EC.

Year	Financieel plan			N+3 target	
	Total main allocation	Years in the Financing Plan	Cumulative amount of the main allocation	Cumulative amount of the pre-financing	EU contribution in the payment application (31th December) submitted to meet N+3 target
2021	-			545.108,36	-
2022	18.622.420,00			1.635.325,08	-
2023	18.922.145,00			2.725.541,80	-
2024	19.227.963,00	up to 2021	-	3.270.650,16	-
2025	19.539.897,00	up to 2022	18.622.420,00	3.815.758,52	14.806.661,48
2026	16.192.354,00	up to 2023	37.544.565,00	4.360.866,88	33.183.698,12
2027	16.516.893,00	up to 2024	56.772.528,00	4.360.866,88	52.411.661,12
2028		up to 2025	76.312.425,00	4.360.866,88	71.951.558,12
2029		up to 2026	92.504.779,00	4.360.866,88	88.143.912,12
2030					
Total	109.021.672,00				

Vooruitblik voor- en najaarsopenstelling 2024

Voor het OPZuid 2021-2027 is 105 miljoen euro EFRO beschikbaar voor de programmaperiode 2021-2027. Binnen het OPZuid zal worden gewerkt met een Subsidieregeling met een tweejaarlijkse openstelling in de periode 2022-2026, zoals reeds is vastgesteld in het Comité van Toezicht. Deze openstellingen zullen gericht zijn op de beleidsdoelstellingen en maatschappelijke opgaven binnen de transitie, zoals opgenomen in de RIS3.

De RIS3 en het OPZuid schetsen op hoofdlijnen hoe het programma vorm zal krijgen. De Subsidieregeling is de detailuitwerking en geeft aan op welke thema's en interventies kan worden geïnvesteerd. Stimulus Programmamanagement heeft samen met de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg op ambtelijk niveau gewerkt aan een voorstel voor de twee openstellingen in 2024. In september vond bij Stimulus Programmamanagement een transitiebijeenkomst plaats, met de betrokken beleidsmedewerkers uit de drie provincies. Het doel van deze bijeenkomsten was om de inrichting van de openstellingen voor het jaar 2024 te bespreken.

Stimulus blikt terug op een constructieve transitiebijeenkomst waarin is besproken op welke wijze het OPZuid in 2024 open zou kunnen worden gesteld, om zo meer aanvragen uit de markt te halen en waarmee uiteindelijk de beleidsdoelstellingen kunnen worden behaald. Het aantal aanvragen in de eerste twee openstellingen bleef achter bij de verwachtingen en ook de animo voor de derde openstelling lijkt beperkt te zijn, in relatie tot het budget.

Het uitgangspunt is daarom om het programma voor 2024 zo breed mogelijk open te stellen, waarmee we zo dicht mogelijk bij de RIS3 en het OPZuid programma zelf blijven, waarbij de vijf transities het uitgangspunt blijven. Dat wil zeggen: geen grote veranderingen in de opzet of criteria en een nadere uitwerking volgens het goedgekeurde OPZuid programma. Tevens is er rekening gehouden met de synergie met andere fondsen (zoals het NSP, Interreg, visserijfonds etc.)

Tijdens de strategische sessie hebben de deelnemers feedback gegeven waarna er ruimte was voor discussie. De discussie heeft geresulteerd in een aantal aanscherpingen:

- *Communicatie richting aanvragers in de benaming van de openstellingen: een slimmer en groener Europa is niet aansprekend genoeg. De titels van de openstellingen zijn dan ook in het inhoudelijk kader aangepast.*
- *Communicatie richting aanvragers over het verdeelcriterium 'maatschappelijke impact'. Afgesproken is om hier meer aandacht aan te besteden tijdens het bespreken van potentiële projecten.*
- *Advies vanuit de provincies om ook met de Adviescommissie OPZuid in gesprek te gaan over het verdeelcriterium 'maatschappelijke impact', zodat er voor aanvragers voldoende ruimte ontstaat om hierop in te dienen. Hiervoor zal voorafgaand aan de vergaderingen van de Adviescommissie OPZuid 2021-2027 een afspraak voor worden ingepland.*

Na een constructieve vergadering is consensus bereikt over de openstellingen voor 2024.

Tijdens de Stuurgroep vergadering hebben de leden advies gegeven waarna er ruimte was voor discussie. Na een constructieve vergadering is consensus bereikt over de openstellingen voor 2024.

Voorstel 2024

Gezien de bovenstaande ervaringen, voortgang en feedback stelt Stimulus Programmamanagement voor om de openstellingen voor 2024 te doen langs de inhoudelijke lijnen van het OPZuid Programma. In het programma zijn twee beleidsdoelstellingen geformuleerd namelijk:

- 1) Slimmer Europa
- 2) Groener Europa

Deze zijn in het programma uitgewerkt langs actielijnen, zoals voorgesteld oor de Europese Commissie. Deze actielijnen zijn een uitstekend kader om de openstellingen langs vorm te geven. Doel is om middels deze concrete acties impact te genereren op de transities van de RIS. Daarnaast zijn de innovatieversnellers belangrijk om deze impact te vergroten.

Dit heeft als groot voordeel dat projecten niet langer gedwongen worden één transitie dienen te kiezen. Door de indeling per transitie en thema los te laten, komen we daarmee tegemoet aan de wens

van aanvragers om crossoververbanden te maken tussen de verschillende transitie waarbij de aanvrager de manier waarop antwoord wordt gegeven op de transitie, zelf kan bepalen. Binnen deze crossovers ontstaat de vernieuwing. Hiermee laten we de markt vrijer om te komen met oplossingen en vernieuwing die een bijdrage leveren aan de maatschappelijke opgaven.

Deze manier van openstellen is vergelijkbaar met de manier waarop dat in het verleden heeft plaatsgevonden. De ervaring leert dat dit goed aansluit bij de belevingswereld van de aanvrager. Tevens doen andere programma's het op een vergelijkbare manier, met meer resultaat. Zo hebben we begrepen dat onze Vlaamse collega's reeds 80 miljoen aan projecten heeft verleend in het afgelopen half jaar.

Voorstel is om ook deze brede openstelling te evalueren. Als blijkt dat bijvoorbeeld een transitie(s) achterblijft, dan is er nog tijd om een specifieke openstelling hiervoor te doen. Echter, gezien de voortgang van het programma is het belangrijk dat er meer projecten worden geselecteerd. Hierbij is het dus wel noodzakelijk dat er voldoende projecten worden ingediend.

Het voorstel is dus om twee openstellingen te organiseren, gebaseerd op de prioriteiten zoals benoemd in het programmadocument. Binnen de openstelling dient de aanvrager een keuze te maken voor één actielijn (zie onderstaand). Door de openstellingen breder in te steken, hopen wij meer projecten uit de markt halen en de budgetten te kunnen besteden aan projecten waar meer marktvaart naar is. Beleidsmatig gezien sluiten we aan bij de RIS3 en het OPZuid programma, zonder extra's. Op deze wijze is de inkadering beperkter en het inhoudelijk kader compacter.

Beide openstellingen zullen zowel in het voorjaar- als najaar van 2024 opengesteld worden voor hetzelfde bedrag (EFRO en Rijk), namelijk viermaal € 12,5 miljoen¹. Hierbij gaat het om een openstelling van 19 februari 2024 tot en met 12 april 2024 en een openstelling van 16 september tot en met 1 november.

In eerdere planningen stond het totaal bedrag van € 25 miljoen euro EFRO op de planning, met daarbij € 5 miljoen euro Rijksbijdrage. Gezien de verwachte onderuitputting voor 2023, is het goed om zoveel mogelijk geld ook in 2024 te verlenen in verband met de uitgaven die daarop dienen te volgen. Mocht er na de openstellingen van 2023 budget over zijn, zal dit aan de openstellingen van 2024 toegevoegd worden.

Daarmee kent 2024 in totaal twee openstellingsrondes met twee identieke openstellingen. Dit is makkelijk te communiceren naar potentiële aanvragers en maakt het makkelijker voor aanvragers om hun innovatieve projectidee in te dienen. Ook kunnen gerichtere communicatie-acties worden uitgezet.

Het voorstel is om het totale maximale subsidiebedrag van 1 miljoen naar 2 miljoen te verhogen. Met deze wijziging komen wij tegemoet aan de wens uit de markt² om grotere projecten, met meer impact, mogelijk te maken. Bijkomend voordeel is dat wij de beschikbare budgetten sneller in de markt kunnen zetten.

¹ Hierbij wordt uitgegaan van een onderuitputting van 2022 en 2023 en zal in het jaar 2025 en 2026 nog een bedrag over zijn, om in de markt te zetten. Hiermee wordt vastgehouden aan de eerdere afspraken zoals deze zijn vastgesteld door het Comité van Toezicht in 2022.

² Onder andere teruggekregen tijdens bijeenkomsten van ENZuid, maar ook via een enquête.

Provinciale cofinanciering

Voor de provinciale cofinanciering geldt dat Zeeland en Noord-Brabant dezelfde regelingen, met in achtname van de benodigde aanpassingen, kunnen aanhouden. Limburg kan subsidie verstrekken voor projecten die bijdragen aan de Limburgse doelstellingen.

Door de beoordeling van een externe Adviescommissie en het minimale puntenaantal van 70 punten, binnen de twee prioriteiten, passen projecten goed binnen het OPZuid programma, wat mede door de provincies zelf is opgesteld en waardoor dus wordt aangesloten bij de provinciale agenda's.

Stimulus Programmamanagement stelt derhalve de volgende twee openstellingen voor:

Openstelling 1: Bevorderen van innovatie met maatschappelijke en economische impact in Zuid-Nederland, dankzij het doorontwikkelen, demonstreren en vermarkten van kansrijke technologische én niet-technologische innovaties en versterking van het Zuid-Nederlandse innovatie-ecosysteem - tweemaal in 2024.

Het doel van prioriteit 1 en de specifieke doelstelling op het vlak van innovatie is om innovatie in Zuid-Nederland te bevorderen, het innovatiesysteem te versterken en de benutting van dat innovatiesysteem te vergroten. Het gaat daarbij om innovatie die is gericht op één of meerdere (cross-over) van de vijf maatschappelijke transitieën en een bijdrage levert aan één of meer maatschappelijke uitdagingen uit de RIS.

Doelgroep: natuurlijke personen of rechtspersonen (ingeschreven in het handelsregister).

Subsidiabele activiteiten: Subsidie kan worden verstrekt voor projecten gericht op het bevorderen van innovatie met maatschappelijke en economische impact in Zuid-Nederland, dankzij het doorontwikkelen, demonstreren en vermarkten van kansrijke technologische én niet-technologische innovaties en versterking van het Zuid-Nederlandse innovatie-ecosysteem.

Subsidievereisten:

- De aanvrager is ingeschreven in het handelsregister;
- Het project wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband dat bestaat uit ten minste twee partners;
- De samenwerking is vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst;
- Het project wordt uitgevoerd in Zuid-Nederland of komt ten goede aan Zuid-Nederland;
- Het project komt ten goede aan het mkb;
- Het project bestaat uit een of meer van de volgende acties:
 - o de ondersteuning van living labs en demonstraties in de reële omgeving, waarin bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijk middenveld samenwerken;
 - o de ontwikkeling of doorontwikkeling van innovaties binnen en tussen mkb;
 - o de ontwikkeling of doorontwikkeling van vernieuwende interregionale en internationale waardenketens van bedrijven;
- Het project levert een bijdrage aan een of meer maatschappelijke uitdagingen uit de RIS, te weten:
 - o Energie;
 - o Landbouw en voeding;
 - o Klimaat;
 - o Gezondheid;

- Grondstoffen;
- Het project scoort tenminste tien punten tot een maximum van 20 punten voor elk van de volgende criteria en tenminste 70 punten totaal op de volgende criteria:
 - 1° de mate waarin het project bijdraagt aan de doelstellingen van het programma en de openstelling van het EFRO-programma Zuid-Nederland 2021-2027;
 - 2° de mate waarin het project bijdraagt aan duurzame ontwikkeling en maatschappelijke impact;
 - 3° de mate waarin het project financieel en economisch toekomstperspectief heeft;
 - 4° de mate waarin het project innovatief is; en
 - 5° de mate van kwaliteit van het project.
- Voor het scoren van punten voor een van de genoemde criteria is het van meerwaarde als het project zich richt op een van de volgende innovatieversnellers:
 - a. digitalisering;
 - b. creatief design;
 - c. skillsontwikkeling.

Subsidiehoogte: De hoogte van de subsidie bedraagt 35% van de subsidiabele kosten met een maximaal bedrag van € 2.000.000,-.

Openstelling 2: Bevorderen van de demonstratie, vermarkting en opschaling van kansrijke innovatieve oplossingen die de energietransitie bevorderen, in samenwerking met het mkb en maatschappelijke middenveld in Zuid-Nederland

Het doel van prioriteit 2 is om innovatie van het opwekken van hernieuwbare energie te bevorderen en slimme energiesystemen te ontwikkelen.

Doelgroep: natuurlijke personen of rechtspersonen (ingeschreven in het handelsregister).

Subsidiabele activiteiten: Subsidie kan worden verstrekt voor projecten gericht op het bevorderen van de demonstratie, vermarkting en opschaling van kansrijke innovatieve oplossingen die de energietransitie bevorderen, in samenwerking met het mkb en maatschappelijke middenveld in Zuid-Nederland.

Subsidievereisten:

- De aanvrager is ingeschreven in het handelsregister;
- Het project wordt uitgevoerd door een samenwerkingsverband dat bestaat uit ten minste twee partners;
- De samenwerking is vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst;
- Het project wordt uitgevoerd in Zuid-Nederland of komt ten goede aan Zuid-Nederland;
- Het project komt ten goede aan het mkb;
- Het project bestaat uit een of meer van de volgende acties:
 - de ondersteuning van living labs en demonstraties in de reële omgeving, waarin bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijk middenveld samenwerken;
 - de ontwikkeling of doorontwikkeling van innovaties binnen en tussen mkb;
 - de ontwikkeling of doorontwikkeling van vernieuwende interregionale en internationale waardenketens van bedrijven;

- het ondersteunen van het mkb bij het vermarkten van innovaties die kunnen bijdragen aan hernieuwbare energieproducten en slimme energiesystemen, energienetwerken en energieopslag; of
 - het lokaal in praktijk brengen en doorontwikkelen van innovatievormen van duurzame energieproductie en slimme energiesystemen, energienetwerken en energieopslag;
- Het project levert een bijdrage aan een of meer maatschappelijke uitdagingen uit de RIS, te weten:
 - Energie;
 - Landbouw en voeding;
 - Klimaat;
 - Gezondheid;
 - Grondstoffen;
- Het project scoort tenminste tien punten tot een maximum van 20 punten voor elk van de volgende criteria en tenminste 70 punten totaal op de volgende criteria:
 - 1° de mate waarin het project bijdraagt aan de doelstellingen van het programma en de openstelling van het EFRO-programma Zuid-Nederland 2021-2027;
 - 2° de mate waarin het project bijdraagt aan duurzame ontwikkeling en maatschappelijke impact;
 - 3° de mate waarin het project financieel en economisch toekomstperspectief heeft;
 - 4° de mate waarin het project innovatief is; en
 - 5° de mate van kwaliteit van het project.
- Voor het scoren van punten voor een van de genoemde criteria is het van meerwaarde als het project zich richt op een van de volgende innovatieversnellers:
 - a. digitalisering;
 - b. creatief design;
 - c. skillsontwikkeling.

Subsidiehoogte: De hoogte van de subsidie bedraagt 35% van de subsidiabele kosten met een maximaal bedrag van € 2.000.000,-.

Advies Comité van Toezicht

De gekozen openstellingen zijn in uitgewerkt in het inhoudelijk kader dat u als bijlage bij dit document aantreft. Dit inhoudelijk kader zal de bijlage van de Subsidieregeling worden en zal worden gebruikt om projecten te adviseren:

Wij leggen dit document graag aan u voor ter advisering en verzoeken u om positief te adviseren over de openstellingen voor 2024 met als sluitingsdata 12 april 2024 en 1 november 2024.

Indien u vervolgens allen positief adviseert over dit document, zullen we kort daarna weer een openstelling aankondigen en zal de Subsidieregeling worden herzien en worden gepubliceerd.

Bijlagen

- Voorbeeldprojecten (bijlage 1 in dit document)
- Inhoudelijke kader met daarin de uitgewerkte voorgestelde thema's. Dit document zal de bijlage van de Subsidieregeling worden. Ter advisering. (bijlage 7b bij de vergaderstukken)
- Beoordelingskader OPZuid 2021-2027 (bijlage 7c bij de vergaderstukken)

Bijlage 1: voorbeeldprojecten

Voorbeelden niet-technologische innovatie

Een Slimmer Europa

In de **grondstoffentransitie** kunnen juist ook niet-technologische oplossingsrichtingen de basis vormen onder economisch haalbare en exporteerbare businessmodellen. We denken bijvoorbeeld aan:

- Projecten die mede bijdragen aan haalbare verdienmodellen. Het is moeilijk om tot haalbare verdienmodellen te komen binnen het huidige 'fossiele' systeem: er is een te groot prijsverschil tussen biobased grondstoffen en klassieke fossiele grondstoffen. Dit vereist bovenregionale investeringen en sturing op niveau van Rijk en zelfs EU (bv. via Europese emissierechtenhandel/ ETS en Innovation Fund, Horizon Europe en InvestEU en invoering landelijke CO2-heffing en uitbreiding van de SDE-regeling naar materialen).
- Projecten die maatschappelijk draagvlak vergroten. Opzetten van nieuwe fieldlabs en opschalen van bestaande proefopstellingen op het vlak van bioraffinage en biomaterialen, e-waste mining, circulair bouwen en hightech systems. Ontwikkeling van grootschalige en marktgerichte biobased kringlopen van biomassa naar eindproduct: stimuleren van de circulaire en biobased economie is immers meer een kwestie van organisatie en logistiek van dergelijke kringlopen dan van technologieontwikkeling.
- Projecten die mede bijdragen aan skillsontwikkeling. Er is een grote behoefte aan innovatieve onderzoekstrajecten en specialisten, van IT'ers die sensoren ontwikkelen tot de technici die de machines onderhouden. Circulariteit maakt vandaag nog geen vast onderdeel uit van opleidings- en trainingsprogramma's; dit vraagt om proeftuinprojecten voor extra onderwijs, stage- en werkervaring door middel van samenwerking tussen onderwijs en MKB/industrie. De bestaande talentenprogramma's binnen de topsectoren Energie en Chemie voor HBO en academische studenten kunnen hiervoor als voorbeeld dienen.

In de **klimaattransitie** kunnen juist ook niet-technologische oplossingsrichtingen de basis vormen onder economisch haalbare en exporteerbare businessmodellen. We denken bijvoorbeeld aan:

- Projecten die mede bijdragen aan haalbare verdienmodellen. Nieuwe verdienmodellen zijn denkbaar op basis van (ecosysteem-)diensten. Denk aan waterberging door boeren, die voor deze dienst betaald worden door overheid of door andere boeren in waternood voor gebruik van watersurplus. Klimaatadaptief aanbesteden door de overheid met circulariteit als voorwaarde helpt.
- Projecten die mede bijdragen aan skillsontwikkeling. Enerzijds nieuwe technologie inzetbaar maken en effectief inzetten, anderzijds mensen in de sectoren ermee leren werken. De inzet moet bij voorkeur aansluiten op lopende trajecten zoals het Human Capital programma van de Topsector Water & Maritiem²⁴, Groenpact voor de land- en tuinbouw en leefomgeving, het Techniepact, e.a

In de **landbouw- en voedingstransitie** kunnen juist ook niet-technologische oplossingsrichtingen de basis vormen onder economisch haalbare en exporteerbare businessmodellen. We denken bijvoorbeeld aan:

- Projecten die mede bijdragen aan haalbare verdienmodellen. Juist in de landbouw- en voedingstransitie zien we true cost accounting als een kansrijk mechanisme om meer te sturen op ecologische en maatschappelijke impact (zie barrières wegnemen). In het Operationeel Programma zien we dit als een uit te werken principe om innovaties in de landbouw ook economisch rendabel te maken. Denk aan een pilot waarbij de ecologische voetafdruk van productie wordt geïnternaliseerd in de prijs.

- Projecten die het maatschappelijk draagvlak vergroten. Oog voor aansluiting op wensen en gedrag van de consument als eindgebruiker in de keten. Samenwerking met (groepen) burgers en coöperaties bevorderen. Transparantie in de keten vergroten (traceability).
- Projecten die mede bijdragen aan skillsontwikkeling. De tekorten aan technisch en praktisch geschoold personeel in de agrofoodsector vragen om oplossingen waarbij onderwijsinstellingen, ondernemers en overheden samenwerken. De inzet moet zijn om het imago van de sector te verbeteren, de carrièreperspectieven te schetsen en ook grensoverschrijdend te werven. Daarbij gaat de automatisering in de sector snel; dit vraagt om projecten gericht op continue bij- en omscholing.

In de **gezondheidstransitie** kunnen ook niet-technologische oplossingsrichtingen de basis vormen onder economisch haalbare en exporteerbare businessmodellen. We denken bijvoorbeeld aan:

- Projecten die mede bijdragen aan haalbare verdienmodellen. Innovaties zoals celtherapie en gepersonaliseerde medical devices zijn duur. Doorschakelen naar betaalbare, grootschalige productie van individuele therapieën zoals celtherapie kan hiervoor een oplossing zijn;
- Innovatieve financieringsvormen om dure zorginnovaties, zoals nieuwe medicijnen en (cel)therapieën sneller op de markt te krijgen kunnen hierbij ook helpen.
- Projecten die het maatschappelijk draagvlak vergroten. Er zal meer gevraagd worden van mantelzorgers en van patiënten zelf. Technologieën en innovaties als E-Health-applicaties, domotica en robotica kunnen helpen om mantelzorg en zelfzorg makkelijker te maken. Naast meer klassieke vormen van mantelzorg kan hierbij ook gedacht worden aan samenleefconcepten waarbij ouderen of mensen met een (lichte) zorgvraag elkaar helpen en actief houden, daarbij ondersteund door zorgprofessionals.
- Projecten die mede bijdragen aan skillsontwikkeling. De zorg is één van de sectoren waar de krapte op de arbeidsmarkt het meest prangend is. Om grensoverschrijdende kansen te benutten is het nodig om grensbarrières voor zorgprofessionals (bv. erkenning diploma's, sociale zekerheid) en voor patiënten (o.a. voorwaarden zorgverzekeraars) weg te halen (permanent dan wel tijdelijk, door meer experimenteerruimte). Ook vraagt de gezondheidstransitie om actuele en nieuwe curricula en om andere manieren van opleiden, bijvoorbeeld met betrekking tot het gebruikmaken van Virtual Reality en het benutten van de mogelijkheden van E-Health.
- Projecten die experimenteren met wet- en regelgeving. Privacywetgeving vormt vaak een barrière bij het bijeenbrengen en analyseren van grote hoeveelheden data. Innovatieve methoden, zoals de 'personal health train' (PHT) en andere methoden (o.a. ontwikkeld in de publiek-private samenwerking DTL of Dutch Techcenter for Life Sciences) kunnen helpen deze barrières te slechten.

Een groener Europa

In de energietransitie kunnen juist ook niet-technologische oplossingsrichtingen de basis vormen onder economisch haalbare en exporteerbare businessmodellen. We denken bijvoorbeeld aan:

- Projecten die maatschappelijk draagvlak vergroten. Implementatie van de energietransitie kan worden versneld door burgers en bedrijven meer direct te laten profiteren van de productie. Pilots die hierin vernieuwing laten zien, scoren hoger. Ook de mobilisatie van nieuwe doelgroepen – denk aan een bedrijventerreinaanpak of een burgercollectief – wordt positief gewaardeerd.

- Projecten die mede bijdragen aan skillsontwikkeling. Uit PBL-onderzoek blijkt dat de energietransitie leidt tot een behoefte naar méér en ander soorten werknemers. Er zullen zeker ook nieuwe banen ontstaan in bijvoorbeeld de installatietechniek en de bouw, en hier geldt nu al een tekort. Als onderdeel van innovatieprojecten kunnen bijvoorbeeld leerwerkplekken in living labs of bij MKB-ers worden ingericht.
- Projecten die experimenteren met wet- en regelgeving. Te denken valt aan pilots die in een gebiedsgerichte aanpak ‘buiten de netbeheerder om’ tot meer duurzame en kosteneffectieve aanpakken komen (dan wanneer dit via het net(beheer) loopt).